

**SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA XORIJIY TILLARNI MUSTAQIL
O'RGANISHNING SAMARADORLIGI
(IBROHIM JO'RAYEVNING CHATGPT BILAN ISPAN TILI O'RGANISH
TAJRIBASI MISOLIDA)**

Ibrohim Jo'rayev

O'zDJTU talabasi

Dilrabo Baxronova

O'zDJTU professori

Bugungi globallashtirish davrida xorijiy tillarni o'rganish inson hayotining muhim qismiga aylanib bormoqda. Xususan, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining tez sur'atlar bilan rivojlanishi bu jarayonni yanada qulay, samarali va shaxsiylashtirilgan shaklga keltirmoqda. SI endilikda nafaqat o'qituvchilar uchun yordamchi vosita, balki o'quvchilarning individual murabbiyiga aylanmoqda.

Sun'iy intellekt (SI) vositalarining ta'limdagi o'rni. So'nggi yillarda SI, xususan, ChatGPT kabi SI-modellari an'anaviy ta'limda o'qituvchi rolini to'liq almashtirmasa-da, o'quvchi uchun doimiy, tezkor va individual yordam manbai sifatida samarali ishlaymoqda. SI vositalari grammatikani tushuntirish, so'z birikmalarini tahlil qilish, talaffuzni yaxshilash va yozma nutqdagi xatoliklarni avtomatik aniqlashda katta ahamiyat kasb etadi. ChatGPT o'quvchining til darajasiga mos mashqlar yaratadi, murakkab grammatik tuzilmalarni oddiy misollar bilan izohlaydi va shaxsiy o'rganish tezligiga qarab individual tavsiyalar beradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt o'quvchiga cheksiz muloqot imkonini yaratadi, bu holat real til muhitini modellashtirishning eng samarali yo'li hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ChatGPT bilan muntazam ishlagan talabalar so'z boyligini 40–60 foizga oshiradi, talaffuz aniqligi esa o'rtacha 35 foizga yaxshilanadi. Bundan tashqari, SI yordamida o'rganilgan til birliklari uzoq muddatga xotirada mustahkamroq saqlanadi. Sun'iy intellektning yana bir afzalligi o'quvchi mustaqil ravishda o'z xatolarini aniqlab, ularni tuzatish jarayonini interaktiv tarzda amalga oshiradi. Natijada, o'rganish jarayoni faollikka, tanqidiy fikrlashga va tilni amalda qo'llashga yo'naltiriladi.

ChatGPT bilan ispan tilini A1-B2 darajadan o'rganish tajribasi. Muallif Jo'rayev Ibrohim tomonidan olib borilgan ushbu amaliy tajriba sun'iy intellekt vositalarining til o'rganishdagi o'rnini chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Tajribaning maqsadi: SI yordamida mustaqil o'qishning samaradorligini aniqlash, til o'rganishda texnologik yondashuvning afzalliklarini baholash va shaxsiy o'sish jarayonini ilmiy asosda kuzatishdan iborat edi.

Dastlabki bosqichda, ya'ni A1 darajasida, talaba ispan tili alifbosi, talaffuz tizimi, asosiy fe'llar, kundalik iboralar va minimal grammatik birliklarni o'zlashtirishga e'tibor qaratdi. ChatGPT yordamida har bir mavzu interaktiv tarzda o'rganildi, talaba faqat o'qib emas, balki muloqot orqali bilganlarini mustahkamladi. Sun'iy intellekt bilan jonli suhbat ko'rinishida o'rganish, an'anaviy darsdan farqli ravishda, o'z-o'zini nazorat qilish va tilga tabiiy kirish jarayonini tezlashtirdi. SI har bir javobni tahlil qilib, xatolarni izohli tarzda tuzatib berdi. Shu orqali o'quvchi nafaqat grammatikani o'rganib, balki fikrlash mexanizmini ham tilga moslashtirdi. Bu bosqichda motivatsiya muhim rol o'ynadi, ChatGPTning doimiy muloqot imkoniyati talabani ruhlantirib, o'qish jarayonini zavqli qildi.

Keyingi bosqichlarda o'quvchi murakkab sintaktik tuzilmalar, fe'llarning zamon tizimi va subjuntivo qo'llanilishi bilan tanishdi. ChatGPT tomonidan tayyorlangan mashqlar, dialoglar va mini-testlar yordamida nazariya amaliyot bilan uyg'unlashtirildi. Masalan, "gustar", "ser" va "estar" fe'llari o'rtasidagi farqlarni tushuntirishda SI real hayotiy misollar keltirdi, bu esa materialni chuqurroq o'zlashtirishga yordam berdi. Tinglab tushunish ko'nikmasi uchun ChatGPT orqali tovushli dialoglar tinglandi, talaffuz esa fonetik mashqlar orqali mustahkamlandi. Shu bilan birga, talaba o'z nutqida tabiiylik va ravonlikka erishish uchun har kuni 15-20 daqiqalik muloqot mashqlarini bajardi.

SI yordamida yozma ko'nikma ham faol rivojlandi. Muallif turli mavzularda insholar yozdi: "Mi universidad", "Las costumbres uzbecas", "La tecnología en nuestra vida", "El respeto en la sociedad moderna" kabi mavzular til madaniyati, ijtimoiy muammolar va texnologik taraqqiyotga doir fikr yuritish imkonini berdi. ChatGPT bu matnlarni tahlil qilib, grammatik, leksik va uslubiy jihatdan tahrir qilishni o'rgatdi. Ibrohim asta-sekin o'zining o'rganish strategiyasini ishlab chiqdi. U kunlik mashg'ulotlar jadvalini tuzdi, o'z bilim darajasini nazorat qildi va AI orqali baholash tizimini joriy qildi. Shu tarzda u avtonom ta'lim tamoyillarini amalda qo'llay boshladi. Tajriba davomida shaxsiy motivatsiya, sabr-toqat va o'z-o'zini boshqarish qobiliyati kuchaydi. SI yordamida o'rganishning psixologik jihatlari ham ijobiy natija berdi: o'quvchi qo'rquv va xatodan uyat hissidan xalos bo'lib, bemalol so'rov, izoh va mashq qilish imkoniyatiga ega bo'ldi. Shuningdek, o'rganish jarayonida madaniyatlararo kompetensiya rivojlandi. Har bir mavzuda ispan tilidagi madaniy hodisalar, urf-odatlar, tarixiy shaxslar va ijtimoiy qadriyatlar muhokama qilindi. Bu nafaqat til bilimini, balki umumiy dunyoqarashni ham boyitdi. Natijada, qisqa vaqt ichida o'quvchi A1 darajadan o'tib, B2 darajaga yaqin muloqot qobiliyatini shakllantirdi. U og'zaki va yozma nutqda o'z fikrini erkin ifoda etish, tahliliy fikrlash va madaniy jihatdan to'g'ri muloqot qilish darajasiga yetdi.

Mazkur tajriba shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt nafaqat yordamchi vosita, balki ta'lim jarayonining markaziy ishtirokchisiga aylanishi mumkin. ChatGPT orqali til o'rganish jarayoni an'anaviy o'qitish shaklidan farqli ravishda shaxsiylashtirilgan, interaktiv va adaptiv bo'lib, o'quvchi ehtiyojiga moslashadi.

Umuman olganda, Ibrohim Jo'rayevning ushbu tajribasi SI texnologiyalarining xorijiy til o'qitish tizimiga samarali integratsiyasini amaliy jihatdan tasdiqlaydi. Bu yondashuv nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki zamonaviy raqamli avlod uchun yangi o'quv madaniyatini shakllantiradi.

A2 bosqichida esa sun'iy intellekt yordamida til o'rganish jarayonini yanada chuqurlashtirdi. Bu davrda u grammatik tuzilmalarni mustahkamlash, lug'at boyligini kengaytirish va og'zaki ifoda malakalarini rivojlantirishga e'tibor qaratdi. ChatGPT yordamida kunlik muloqot, suhbat mashqlari, savol-javoblar va real hayotiy vaziyatlarga asoslangan dialoglar o'tkazildi.

Bu bosqichda o'rganilgan asosiy faoliyatlar quyidagilar edi:

- Sodda va murakkab fe'llarni zamonlarda (presente, pretérito perfecto, imperfecto) qo'llash.
- Kunlik voqealar haqida matn yozish va ularni tahlil qilish.
- "Tarea 1" yozuv mashqlarini bajarish orqali yozma fikrlashni rivojlantirish.
- O'quvchining talaffuzini to'g'rilash va muloqotda ispancha urg'usini yaxshilash.
- Madaniy mavzularda suhbatlar olib borish: ispan odob-axloqi, milliy bayramlar, turmush tarzi.
- Har kuni yangi so'zlar yodlab, ularni real kontekstda ishlatish (masalan, "la cortesía", "el respeto", "la amistad" kabi mavzular asosida).
- Taqdimot matnlarini yozish orqali fikrni izchil bayon etish ko'nikmasini oshirish.
- ChatGPT bilan roliklar, dialoglar yaratish orqali tinglab tushunish malakasini mustahkamlash.
- Matn tahlili orqali sinonim va antonimlar bilan ishlash.
- Talabaning o'z fikrini erkin ifoda etishida grammatik to'g'rilikka e'tibor qaratish.
- ChatGPT tomonidan tuzilgan mashqlar orqali "subjuntivo" strukturasi bilan tanishish.
 - "Comprensión lectora" mashqlari orqali matndan ma'no ajratib olish ko'nikmasini shakllantirish.
- Har kuni qisqa insho yozish va ChatGPTdan tahliliy fikr-mulohaza olish.
- Shaxsiy kundalik yozish orqali o'z his-tuyg'ularini ispan tilida ifodalashga o'rganish.
- Nutq boyligini oshirish uchun o'qilgan matnlardagi yangi iboralarni faol ishlatish.

Bu bosqichda Ibrohim mustaqil fikrlashni o'rgandi, ChatGPT esa tilni o'rgatishda virtual o'qituvchi va muloqot hamkori rolini bajardi. Natijada talaba A2 darajada ispan tilida oddiy suhbatlar olib borish, shaxsiy fikrini ifodalash va o'z holatini tushuntira olish darajasiga erishdi.

B1-B2 bosqichida esa: Ispan tilini o'rganishning B1-B2 bosqichlari til o'rganish jarayonining eng muhim, tahliliy va mustaqil fikrlash bosqichidir. Shu davrda I. Jo'rayev o'z o'qish jarayonini an'anaviy darsliklardan tashqari, sun'iy intellekt (ChatGPT) bilan birgalikda olib bordi. Bu integratsiya unga til kompetensiyasini yanada chuqurroq tahlil qilish, murakkab grammatik tuzilmalarni amalda qo'llash va nutqdagi tabiiylikni rivojlantirish imkonini berdi. Shuningdek, ushbu bosqichda DELE A2, B1 va B2 darajadagi o'quv qo'llanmalardan faol foydalanib, har bir darslikda berilgan mavzular ChatGPT bilan suhbatlar orqali kengaytirildi, mashqlar ustida

ishlandi, yozma topshiriqlar esa avtomatik tahlil asosida tuzatildi. Ayniqsa, DELE B2 darajasidagi yozma insholar (Tarea 1 va Tarea 2) ustida olib borilgan ishlanmalar talabanning akademik yozuv malakasini kuchaytirdi. Bu bosqichda quyidagi natijalar va faoliyat turlarini amalga oshirildi:

Ibrohim ChatGPT bilan har kuni 4 turdagi til faoliyatini (o'qish, yozish, tinglash, gapirish) muvozanatda rivojlantirdi.

Ispan tilining murakkab fe'l zamonlarini (pretérito perfecto, imperfecto, pluscuamperfecto, futuro perfecto, subjuntivo) amaliy mashqlar orqali o'zlashtirdi.

DELE B1 darsligidagi "Comprensión auditiva" bo'limi uchun ChatGPT maxsus eshitish asosidagi mashqlarni simulyatsiya qildi.

Talaba DELE B1 kitobidan o'tgan bazaviy mavzularni mustahkamlab, ularni murakkab sintaktik tuzilmalarga tatbiq etdi.

B2 darajasida esa "expresión escrita" bo'yicha ChatGPT yordamida 15 dan ortiq insho va maqolalar yozildi.

ChatGPT talaba tuzgan matnlarni tahlil qilib, uslubiy, grammatik va semantik aniqlikni ta'minlash uchun tavsiyalar berdi.

DELE B2 kitobidagi mavzulardan ("educación", "medioambiente", "tecnología", "sociedad moderna") foydalanib, talaba o'z fikrini argument bilan asoslashni mashq qildi.

Ispancha sinonim, antonim va frazeologik iboralar tizimli tarzda o'rgandi, shaxsiy lug'atlar tuzdi. Sun'iy intellekt bilan o'zaro suhbatlar orqali og'zaki nutqdagi ishonchlilik, talaffuz va intonatsiyani rivojlantirdi.

Ibrohim har bir mashg'ulotdan so'ng "autoanálisis" metodidan foydalandi — ya'ni o'z xatolarini o'zi tahlil qilib, keyingi bosqichga tayyorlandi.

DELE B2 imtihoniga tayyorgarlik doirasida ChatGPT "modelo de examen" asosida interaktiv testlar o'tkazildi.

Talaba akademik uslubda insho yozishni o'rgandi, bu ilmiy maqolalar uchun tayyorgarlik bosqichiga aylandi.

Sun'iy intellekt orqali talaba madaniy tafovutlarni tahlil qilish, turli ijtimoiy mavzularda fikr bildirish, hamda rasmiy muloqot turlarini egallash imkoniga ega bo'ldi.

ChatGPT bilan birgalikda yozilgan matnlar til o'rganishning yangi shaklini — inson va sun'iy intellekt hamkorligidagi o'quv modelini namoyon etdi.

Talaba o'zining mustaqil o'rganish strategiyasini shakllantirdi: darslik + SI + amaliy tahlil uchligi asosida yuqori samaradorlikka erishdi.

Ushbu bosqich yakunida talaba DELE B2 darajasiga tayyor holda, ispan tilida erkin yozma va og'zaki nutqni egalladi, hamda akademik tilda fikr yurita olish darajasiga chiqdi.

Bu davr Ibrohimga ispan tilini o'rganishda sun'iy intellektning naqadar samarali vosita ekanini amalda isbotladi. ChatGPT bilan olib borilgan mashg'ulotlar uning tilga bo'lgan ishonchini, mustaqil fikrlash qobiliyatini va ilmiy tafakkurini mustahkamladi.

Kelajak istiqbollari va ChatGPT bilan xorijiy tillarni yanada chuqur o'rganish rejalari. Kelajakda Ibrohim Jo'rayev sun'iy intellekt (xususan, ChatGPT) bilan olib boriladigan ta'limiy faoliyatini yanada kengaytirish niyatida. Hozirga qadar u A1 dan B2 darajagacha bo'lgan bosqichlarda ChatGPT yordamida ispan tilini o'zlashtirishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Endilikda esa, bu tajribani mustahkamlab, C1 va C2 darajalarini egallash, shuningdek, boshqa xorijiy tillarni ham shu tizim orqali o'rganish rejasi bor.

Talaba uchun eng muhim maqsad: ChatGPT yordamida ko'p tarmoqli lingvistik bilimlarni shakllantirishdir. Shu orqali u nafaqat ispan tili, balki ingliz, italyan va fransuz tillarini ham qamrab olish niyatida. Bu jarayonda I.Jo'rayev ChatGPT'dan grammatik tahlil, muloqot mashqlari, nutq madaniyati, tarjima uslublari va ilmiy yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish vositasi sifatida foydalanadi.

Shuningdek, ChatGPT unga o'z fikrlarini ravon va aniq ifodalashni, turli mavzularda insho, maqola, rasmiy maktub va nutq matnlari yozishni o'rgatishda yordam beradi. Kelejakda ChatGPT bilan hamkorlikda ilmiy-amaliy tadqiqotlar olib borish, "Sun'iy intellekt va til o'rganish" yo'nalishida dissertatsiya ishi yozish niyati bor.

I.Jo'rayev fikricha, kelajakda ta'lim tizimi butunlay raqamli muhitga o'tadi. Shu sababli ChatGPT kabi sun'iy intellekt modellarini chuqur o'rganish, ularning ishlash mexanizmlarini tahlil qilish va tilshunoslikda ularning rolini baholash dolzarb yo'nalishga aylanadi. Shuning uchun talaba o'zini ta'lim texnologiyalari va lingvistika kesishgan nuqtada rivojlantirishni maqsad qilgan.

Kelgusida u ChatGPT yordamida quyidagi yo'nalishlarda faoliyat olib borishni rejalashtirgan:

- Xorijiy tillarda audio-vizual materiallarni tahlil qilish va talaffuzni mukammallashtirish;
- DELE C1 va C2 imtihonlariga tayyorgarlikni ChatGPT bilan individual mashg'ulotlar orqali kuchaytirish;
- ChatGPT yordamida o'qitish metodikasini ishlab chiqish va uni o'zbek ta'lim tizimiga tatbiq etish;
- Ispan tilida adabiy, madaniy va tarixiy matnlarni tahlil qilish orqali interaktiv tadqiqotlar yaratish;
- O'rgangan bilimlarni boshqalar bilan bo'lishish, sun'iy intellekt asosida tillarni o'rganish platformasini yaratish.

Shu yo'l bilan Ibrohim Jo'rayev nafaqat o'zining til bilimlarini chuqurlashtiradi, balki O'zbekiston ta'lim tizimida ham yangi, zamonaviy o'quv modelini shakllantirishga o'z hissasini qo'shishni niyat qilgan.

Yakunda aytish mumkinki, ChatGPT nafaqat o'qituvchi sifatida, balki intellektual hamroh, tahlilchi va motivator sifatida ham talabaga katta yordam bermoqda. Shu sababli u kelajakda sun'iy intellekt va xorijiy tillarni o'rganish o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq o'rganib, bu yo'nalishda yangi ilmiy g'oyalar ishlab chiqishni maqsad qilgan.

XULOSA. Yuqoridagi tadqiqotlar va shaxsiy tajriba shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt, xususan ChatGPT kabi ilg'or texnologiyalar xorijiy tillarni o'rganish jarayonida samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu platforma o'quvchiga an'anaviy darsliklardan farqli ravishda interaktiv muhit yaratadi, o'rganuvchining darajasini tahlil qiladi va shaxsga mos metodik yondashuvni ta'minlaydi.

O'zDJTU Ispan tili yo'nalishi kechki bo'lim 2-bosqich talabasi Ibrohim Jo'rayevning A1 darajadan B2 darajagacha bo'lgan rivojlanish tajribasi shuni isbotlaydiki, ChatGPT bilan ishlash muntazamlik, izchillik va o'z-o'zini nazorat qilish imkonini beradi. Grammatikani tushunish, so'z boyligini oshirish, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirishda sun'iy intellekt real o'qituvchi kabi yo'l-yo'riq bera oladi. Ibrohim misolida, u ispan tilini 1-kursda 0 dan boshladi va SI yordamida 2-bosqich boshlaridayoq til bilishda B2 darajaga erishdi. Shu tartibda shug'ullansa, unda 4-bosqichda C2 darajaga erishish ehtimoli katta.

Kelajakda ChatGPT va shunga o'xshash SI tizimlar ta'limda yanada kengroq qo'llanilishi, har bir talabaga shaxsiylashtirilgan o'quv yo'nalishi yaratish imkonini beradi. Shu sababli, sun'iy intellektni o'quv jarayoniga tatbiq etish, bu zamonaviy ta'limni global bosqichga olib chiqishning muhim omilidir.

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, til o'rganishdagi eng katta muvaffaqiyat insonning intilishi va sun'iy intellektning yo'l ko'rsatishidagi uyg'unlikda namoyon bo'ladi. ChatGPT nafaqat yordamchi, balki o'rganishning doimiy hamrohi, fikrlashni o'stiruvchi hamkor sifatida o'zini namoyon eta oladi.

Natijada, bunday hamkorlik insonni nafaqat yangi tilni o'rganishga, balki ilmiy izlanish, tafakkur va o'zini rivojlantirish sari yetaklaydi.